

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника
Данилевської Юлії Олександрівни на дисертацію
Комплектової Тетяни Олександрівни
«Запобігання крадіжкам в Україні», представлену на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Не дивлячись на суттєві зміни, які відбуваються в усіх сферах українського суспільства під час збройної агресії російської федерації, корислива злочинність та кримінальні правопорушення проти власності залишаються одними з найбільш поширених серед зареєстрованих кримінальних правопорушень. І хоча за останні три роки серед кримінальних правопорушень проти власності спостерігається зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 190 КК України «Шахрайство», кількість облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України «Крадіжка», залишається стабільно високою.

Також слід відмітити і законодавчі ініціативи останніх трьох років, якими були внесені доповнення та зміни до ст. 185 КК України. Так, Законом України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» ч. 4 ст. 185 КК України була доповнена новою кваліфікуючою ознакою «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану»; Законом України від 23.08.2023 № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» санкція норми ч. 1 ст. 185 КК України була доповнена новим видом покарання – пробаційний нагляд на строк до п'яти років, а в санкції норми у ч. 2 ст. 185 КК України арешт був замінений на пробаційний нагляд на строк від трьох до п'яти років. Окремо слід зупинитися на законодавчих новелах щодо зміни розміру предмету крадіжки. Так, Законом України від 18.07.2024 № 3886- IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів

України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» з одного боку було посилено адміністративну відповідальність за дрібне викрадення чужого майна, в тому числі шляхом крадіжки, а з іншого – фактично відбулася декриміналізація крадіжок, за рахунок підвищення розміру майна, яке становить предмет кримінально-караної крадіжки.

З огляду на це, дослідження запобігання крадіжкам в Україні набуває надзвичайно актуального наукового та практичного забарвлення.

Науковий рівень дисертації та новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукова обґрунтованість.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що вміщують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У розділі 1 роботи «Теоретико-правові засади дослідження крадіжки» авторкою розглядається генезис становлення та розвитку кримінальної відповідальності за крадіжку в Україні; стан наукового розроблення проблем запобігання крадіжкам в Україні та надається кримінально-правова характеристика крадіжки, оскільки «визначення кримінально-правової характеристики та заходів кримінально-правового реагування на вчинення виду кримінального правопорушення, яке підлягає запобіганню, є важливим етапом формування спеціально-кримінологічного рівня запобігання суспільно небезпечній діяльності» (С. 65 дисертації).

У розділі 2 дисертації здобувачка представляє кримінологічну характеристику крадіжок, зокрема аналізує стан, тенденції та детермінанти крадіжок в Україні, надає кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють крадіжки, та кримінологічну характеристику жертв крадіжок.

Третій розділ дисертації «Заходи запобігання крадіжкам в Україні» аспірантка присвятила вивченню загальносоціальних, спеціально-кримінологічних, індивідуально-профілактичних та віктимологічних заходів запобігання крадіжкам.

Вищенаведене дозволило Комплектовій Т.О. винести на захист положення і висновки, які, у переважній більшості, є новими або містять значну частку новизни.

Серед основних розроблених положень, що розв'язують конкретне, визначене здобувачкою наукове завдання, мають характер концептуальних і відповідають критеріям наукової новизни, слід відмітити такі:

- здобувачкою доведено необхідність уточнення кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч. 4 ст. 185 КК України – «що вчинена із використанням умов воєнного або надзвичайного стану»;

- цінною є запропонована авторкою система заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема, до якої включено: 1) загальносоціальні заходи: запровадження програм сприяння розвитку малого та середнього бізнесу; підвищення ефективності програм соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема шляхом фінансування отримання ними актуальних професій; 2) спеціально-кримінологічні: узагальнення судової практики щодо підстав та наслідків звільнення осіб, які вчинили крадіжки від покарання та його відбування; удосконалення судово-експертної діяльності в частині проведення огляду місця події та судових експертиз за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти власності; удосконалення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності; забезпечення належного проведення досудового розслідування та судового розгляду у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення крадіжки; 3) індивідуально-профілактичні: удосконалення переліку обмежень, які застосовуються до осіб, які вчинили крадіжку та щодо яких встановлено адміністративний нагляд; розроблення індивідуальних програм ресоціалізації осіб, які вчинили крадіжку та відбули покарання;

- заслуговують на увагу встановлені здобувачкою кримінологічні ознаки особи, яка вчиняє крадіжку: чоловік (83 %), віком 29-39 років (42,3 %) із

базовою середньою освітою (80,5 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (90 %); раніше вчиняв кримінальні правопорушення (21,6 %); має судимість (15,2 %). В окремих випадках кримінальний правопорушник знаходився у стані алкогольного сп'яніння, вчинив діяння у складі організованої групи/злочинної організації.

Представляють науковий інтерес та схвалення й низка інших положень дисертаційної роботи, висновків, пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни, мають вагому наукову та практичну цінність.

Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків і сформульованих рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані:

- законотворчій діяльності – під час удосконалення нормативно-правових щодо запобігання кримінальним правопорушенням проти власності;
- науково-дослідній сфері – під час проведення кримінально-правових та кримінологічних досліджень у сфері протидії злочинності взагалі та кримінальним правопорушенням проти власності зокрема (Акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 28.04.2025);
- правозастосовній діяльності – для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки цільових програм та планів з питань протидії кримінальним правопорушенням проти власності;
- освітньому процесі – при викладанні дисциплін: ОК 19 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право, кваліфікація: бакалавр права та ОК 11 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність», першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 галузі знань 26 Цивільна безпека, кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін (Акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 29.04.2025).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Метою дисертаційної роботи визначено виявлення та усунення прогалин, пов'язаних із кримінально-правовим та кримінологічним запобіганням кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 185 КК України, шляхом формування пропозицій щодо змін та доповнень до національного законодавства та кримінологічної практики у сфері боротьби із кримінальними правопорушеннями проти власності.

Для досягнення поставленої мети авторкою передбачено вирішення таких завдань:

- дослідити та удосконалити періодизацію розвитку кримінального законодавства України щодо кримінальної відповідальності та покарання за крадіжку;
- проаналізувати стан наукової розробленості проблем запобігання крадіжкам та систематизувати проблеми, які залишились нерозв'язаними;
- дослідити та удосконалити кримінально-правову характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 КК України;
- визначити стан та узагальнити детермінанти, а також кримінологічні тенденції щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України;
- проаналізувати, уточнити та систематизувати кримінологічні ознаки осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185 КК України;
- дослідити та уточнити кримінологічні ознаки жертв кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України;

- охарактеризувати та удосконалити систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням проти власності взагалі та крадіжкам зокрема.

- запропоновувати зміни та доповнення до національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів із застосуванням діалектичного та прагматодіалектичного підходу. За допомогою загальнонаукових методів в роботі було побудовано структуру дослідження, а також визначено та уточнено загальний зміст основних понять (всі розділи). Спеціально-наукові методи дозволили деталізувати та вирішити окремі проблеми, розв'язання яких утворюють мету дисертаційного дослідження. Історико-правовий та догматичний метод надали можливість охарактеризувати генезу становлення кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за крадіжки, а також надати кримінально-правову та кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України (розділ 1); логіко-семантичний метод дозволив удосконалити основні терміни та поняття, які використовувались під час дослідження (всі розділи); метод експертних оцінок використано для з'ясування ефективності діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням та визначення детермінант крадіжки (підрозділ 2.1, розділ 3); метод структурно-функціонального аналізу використано під час удосконалення заходів запобігання крадіжкам (розділ 3); метод контент-аналізу надав можливість опрацювати та узагальнити матеріали судової практики (всі розділи); статистичний метод дозволив проаналізувати судову та правоохоронну статистику щодо кількісно-якісного показника кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України (всі розділи).

Вивчення змісту дисертації, співвідношення поставлених здобувачкою завдань із висновками роботи, використання визначеного нею

методологічного інструментарію, дає підстави стверджувати, що їй вдалося вирішити поставлене наукове завдання.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Основні наукові результати дисертації відображено у 9 наукових публікаціях, з них 5 статей – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, та 4 тези доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних заходів.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних заходах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Детальний аналіз дисертації Комплектової Т.О. дає підстави дійти висновку про відсутність текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно та високо оцінюючи проведене дисертанткою дослідження, необхідно звернути увагу на наявність окремих положень, що можуть бути предметом для дискусії під час публічного захисту дисертації, серед яких:

1. У підрозділі 1.3 «Кримінально-правова характеристика крадіжки» на С. 75 авторкою пропонується визначити можливість декриміналізації незаконного заволодіння, викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів; транспортних засобів; наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів; обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; документів, штампів, печаток тощо з кваліфікації таких дій за відповідними статтями VI розділу КК України. На думку здобувачки аналіз санкцій норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за такі дії в окремих випадках не

відповідає принципу співрозмірності, на відміну від санкцій окремих частин ст. 185 КК України. Так, наприклад, кваліфікація заволодіння транспортним засобом за ч. 5 ст. 185 КК України надала би можливість застосувати більш ефективні види та розміри покарання на відміну від ст. 289 КК України. У висновках дисертації на С. 180 авторкою зазначається доведеність доцільності вищезазначеної декриміналізації діянь.

На нашу думку, включення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та прекурсорів, обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів до предмету крадіжки у ст. 185 КК України є невиправданим кроком, перед усім, з огляду на спеціальний режим обігу зазначених предметів. Видається, що суспільна небезпечність викрадення зазначених предметів залежить, в першу чергу, не від їхньої вартості, що є традиційною ознакою предмету крадіжки за ст. 185 КК України (економічний критерій предмету кримінальних правопорушень проти власності), а від небезпечності поводження чи споживання – зброя чи наркотичні засоби виключені з вільного цивільного обігу.

З огляду на викладене, потребує додаткової аргументації пропозиція здобувачки щодо декриміналізації зазначених вище видів викрадень як самостійних кримінальних правопорушень і подальша їхня кваліфікація за статтями розділу VI Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти власності».

2. До наукової новизни здобувачка відносить пропозицію доповнення кримінально-правових норм, якими встановлено кримінальну відповідальність за посягання на власність, особливо кваліфікуючою ознакою – вчинення їх з метою сприяння та/або фінансування тероризму, аргументуючи свою пропозицію позитивним зарубіжним досвідом Польщі та Чехії. Разом із тим, потребує певного узгодження та пояснення співвідношення запропонованої нової особливо кваліфікуючої ознаки

крадіжки та кримінально-правових норм, які містяться у розділі IX Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», зокрема, передбачені ст. 258-5 «Фінансування тероризму».

3. При розгляді кримінологічних тенденцій щодо кількісних показників кримінальних правопорушень, передбачених ст. 185 КК України, поза увагою здобувачки залишилася декриміналізація крадіжок у зв'язку із прийняттям Закону України від 18.07.2024 № 3886- IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів». Збільшення нижньої межі розміру (вартості) майна як предмету кримінально-каранної крадіжки фактично вивело з кримінально-правового та кримінологічного впливу певну кількість злочинців. Чи потребують у зв'язку із цим певного наукового осмислення заходи запобігання крадіжкам? Питання, відповідь на яке сподіваємося почути під час публічного захисту дисертації.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Комплектової Тетяни Олександрівни «Запобігання крадіжкам в Україні» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для науки кримінології та кримінального права. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка –

Комплектова Тетяна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Рецензент –
кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник,
завідувач докторантури
25.07.2025**

Юлія ДАНИЛЕВСЬКА

Підпис Данилевської Юлії Олександрівни засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталя ХОЗЛУ